

האגדה לבית הנריק*

קו דיאונסי-הנריקס וקו דה קסרס-סקיינה

חקר שורשים של אבותינו ואבות אבותינו היא צו לאומי להבנה ולתיעוד, ללימוד ולליבון ענפיו של עם ישראל בגלויותיו. המסמך שלפנינו הוא למעשה תקציר מרתק של 17 שנות מחקר והתחקות אחרי שורשי העבר של המחבר. יליד גרמניה, צאצא של יהודי ספרד האנוסים, ניצול שואה אשר עלה לארץ ישראל, נשא לאשה את שושנה לבית ג'מל, הקים משפחה מפוארת ולתפארת ובכך ביטא ברית ואחדות של עם ישראל לשבטיו.

סגרו מעגל משפחתי שהסתעף מאח ומאחות אי-פעם לפני דורות. 2. בברכת המזון בבתי הורי נהגו תמיד לאמר פסוק אחד, אשר ממנהג ספרד ולא אשכנז הוא, עובדה שאמנם התבררה לי רק בבואי ארצה. אדגיש: לא קבלתי כל מסורת או מידע מי היו הורי-הורי ומאין הגיעו לעיר הנמל הידועה המפורג אשר בצפון-מערב גרמניה. כאשר מלאו לאמי 80 שנה, הכנתי תסכית אודות חייה לפני השואה, בשואה ואחריה. ואז התעוררה בי השאלה:

מדוע שם משפחתה כשם עיירה קטנה במחוז שלזוויג-הולשטיין הצפוני בגרמניה, הגובל עם מדינת דניה? הנחתי הטבעית היתה, כי אי-פעם הגיע מי מאבות משפחת גליקשטט (שם העיירה) להמבורג ושם קראו לו בני הקהילה הותיקים ע"ש המקום ממנו בא. כך נהוג בכל גלויות ישראל, גם בתימן! פניתי להסטוריונים מקומיים ובקשתי תולדות העיר בכתב. נשלחה לי חוברת וחיש מהר נדלקתי בסקרנות גדולה עוד יותר: בין מיסדי העיירה השוכנת במוצא נהר האלבה, היו פליטים אנוסים פורטוגזים, שזכו עקב התישבותם באזור הביצות ברשיון מלכותי - דני לחיות שם

כאשר התחלתי לחקור לפני 17 שנה את עבר משפחות הורי, היתה זו סקרנות בלתי מוסברת, "מדוע כה חשוב לי להתחקות אחרי שורשי עברנו?"

כיליד גרמניה שהצלחתי להמלט על גופי ועל נפשי מתוך תופת השואה ולהגיע לארץ-ישראל: (כאשר המלחמה עוד לא תמה וערפל ההשמדה הכמעט-טוטלית של יהדות אירופה כיסה עדיין על היבשת המסוגרת) היה לי כלל לא נוח להחשב ליליד ארץ הזוועות. חשתי נחיתות לעומת ילידי הארץ ואף לעומת אוכלוסיות יהודיות שמקורן באירופה המזרחית, באסיה ובאפריקה. האם היתה זו סיבת סקרנותי לברר לעצמי "מהיכן באו אי-פעם אבות אבותי לגרמניה?"

או האם הסתתר בנבכי נפשי מטען בלתי-מודע, אותו ירשתי מקדמוני עוד מלידה? לא נודע לי עבר משפחתי. הורי לא הפקידו כזה במודעותי.

שתי ידיעות היו לי אתגר:

1. נאמר לנו בילדותנו, כי מקור משפחת אבי ומקור משפחת אמי חד הוא. הורי בנישואיהם

* מאמר זה הוא תקציר ספרו של המחבר

כיהודים גלויים, עם בית כנסת, בית עלמין, מקוה – טהרה, מוסדות שיפוט רבניים בענייני ירושה, חופה, חזן ומוהל.

מאז לא הפסקתי לחפש ספרות הסטורית על אנוסי פורטוגל ונסיונות המלטות מצפוני האינקוויזיציה הקתולית אל אזורי העולם ובמיוחד לצפון-מערב אירופה: אמסטרדם ואמזן, המבורג וגליקשטט לחופי הים הצפוני ולונדון מעבר לתעלת למאנש.

שם משפחת אבני בונדהיים וחפשי מקום, ממנו נלקח שם זה אי-פעם. השם דומה לשם עיירה זעירה בגבול הולנד – מחוז פריזלנד (פריזיה): בונדה. מטרתה היתה למצא אח ואחות שמוצאם ספרדי – פורטוגזי; הרי בשתי המשפחות שמרו על נוסח ספרד באחת מברכות המזון, כעין גירסה דיינקותא! לכן בקשתי למצוא קשר בין יהודים קרובים בשתי העיירות: גליקשטט ובונדה. דרכי המחקר הלכו והתפרסו על יותר ויותר מקורות. אף אספתי ממשפחות דודי כל שביב של רמז או מידע, ממכתבים שנשתמרו וברישומים ישנים. בלט לי שם המשפחה הנריקס, אשר צאצאיהם חיו במחצית המאה ה-17 הנוצרית הן בעיר הבצורה גליקשטט והן בנמל אמדן אשר במחוז פריזלנד, קרוב לבונדה. בעלי שם זה היו סוחרים בין-ימיים שהפליגו עד לחופי אפריקה, הודו-המערבית (=אמריקה המרכזית) האיים הקנריים ודומיהם. הם היו יבואני סוכר, קפה, אבנים יקרות, אינגבר ותבלינים אחרים, בקיצור מותרות, אותם סיפקו בכסף מלא לחצרות המלכים והנסיכים באירופה הצפונית-מערבית. התמקדתי במשפחות אלה והתברר לי, כי פעלו בדור הראשון בצפון-מערב כאיגוד מסחרי-משפחתי אשר מרכזו היה בהמבורג. אחרי מיצוי כל הנחקר על ידי הסטוריונים והמצוי בארכיונים באזורים הנ"ל וכן בארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי אשר בגבעת-רם בבית שפרינצק, (באחרון שמורים רישומי החברות-קדישא ורישומי קהילה דומים), יכולתי כבר לייצור רצף חלקי של בני אותם סוחרים בין-לאומיים ראשונים. אך חסרו לי חוליות ודיוקים. נסעתי לאזורים בו הנחתי שם קבורים אבותי ואמהותי הקדומים. עבודה בלשית מדוקדקת גילתה לי עובדות שאף חוקר, יהודי כגוי לא הצליחו לחבר זו לזו.

ברור היה לי עתה, כי משפחתי חיה כשלשה דורות כספרדים שחזרו ליהדות גלויה מאינוסי הכנסיה, באזור הצפון-אירופי, בו לא חיו מעולם יהודים בעבר. אחרי כמה דורות התערו הספרדים-הפורטוגזים ברוב האשכנזי שהלך וגדל שם עקב זרם של פליטים מפרעות ת"ח-ת"ט במזרח אירופה. בתחילה חיו פליטים אלה בצל חסותם של הפורטוגזים העשירים, אשר רק להם ניתנה רשות חיים באזור ההשפעה של הכנסיה הרפורמית הלוטראנית. לאט השתנה היחס המספרי לטובת אשכנזים שבאו עתה גם ממרכז גרמניה. לאחר כמאה שנים היוו האשכנזים המערביים רוב באזור זה. הן יהודי מזרח-אירופה והן הפורטוגזים קבלו את נוסח תפילתם במרוצת הדורות שחלפו לאחר מכן. עתה חיפשתי את מקור משפחתי בפורטוגל ופניתי לארכיון האינקוויזיציה הקיים בליסבון. ידעתי ממקור מחקר גרמני, שמשם הגיעו להמבורג בתחילה וכי היו צאצאיו של אנוס בשם הנריק, שהועלה על המוקד בליסבון ב-1609 תוך האשמה ביהדות נסתרת.

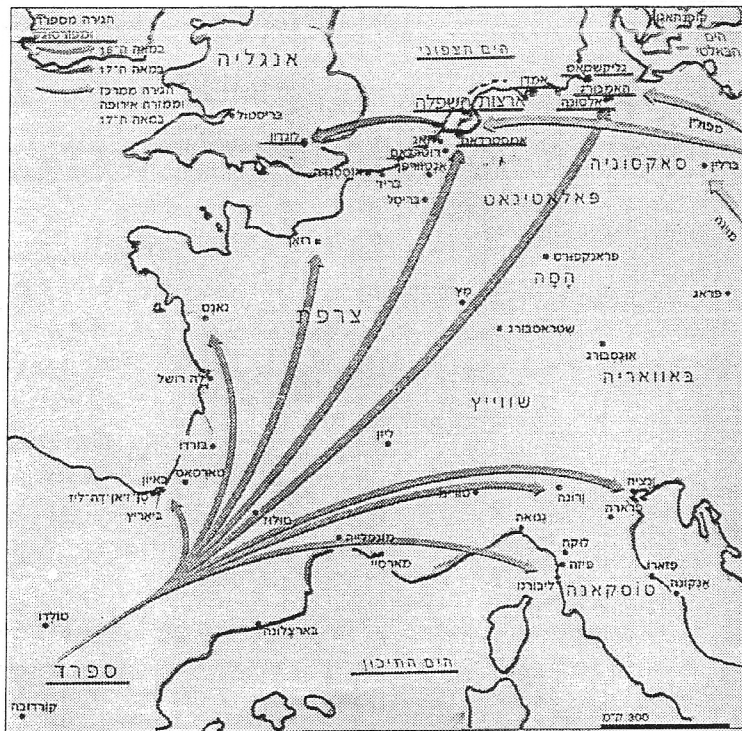
ואמנם תיקי האב שנשרף ובניו הנמלטים נמצאו בארכיון. מחקר שכבר נעשה סביב לחוג אליו השתייכו, יצא כבר לאור. עתה נפרסו לפני צפונות עבר משפחתי זו הן בפורטוגל, אף לפני-כן בספרד שלפני הגירוש של 1492.

לפני כשנה, ב-1994 עלה בידי לסכם את כל הנתונים ולהדפיסם כסיפור דרמתי בחלקו, וכמחקר עובדתי בחלקו. גם הסיפור מתבסס על 84 מקורות עובדיים ובס"ה מלויים את הספר "האגדה לבית הנריק" כ-330 מראי-מקורות והערות – הארות.

כותרת המשנה לכתבה זו: "קו דיאונים-הנריקס וקו דה קסרס-סקייירה" מציינת הן את קווי הספנות של המשפחות (אלה דמיוניים, אך בודאי קרובים למציאות), הן את קווי הייחוס מראשוני האבות עד למשפחות הורי בדורות האחרונים.

להלן ראשי פרקים נבחרים לתוכן "האגדה לבית הנריק"

משפחת אמי: (שני דורות ראשונים בתחילה) אבות משפחת גליקשטט של אמי הם משפחת החכמים והיועצים של מלכי קסטיליה לפני האיחוד הספרדי: שושלת דון יחיא איבן יעיש. אחרון הידועים כחכם הוא שמואל יחיא, בשמו

נתיבי הנדידה של אנוסי ספרד

שער של מחזה פורימי שנכתב
והודפס על ידי ראובן הנריקס
בעיר גליקשטט בשנת 1650

הלועזי אֶלְוָאוּ דֵינִיס. הוא מראשוני היהודים הפורטוגזים הגלויים בהמבורג בשנים 1603–1605, אשר קיים מנין סודי בדירתו בעבור סוחרים משייטים מרוטרדם, לונדון והמבורג. הוא זה אשר יסד ב־1619 את הקהילה היהודית הגלויה בעיר המבצר הדנית Glueckstadt. הוא יזם ורכז חברת מסחר בינלאומית מורכבת בעקר מגיסיו, אחי אשתו, שהוברחה אליו מליסבון. שמה הלועזי היה בִּיאָטְרִיז הֶנְרִיקֶס ועל מצבתה נחרט מרת אביגיל אשת שמואל יחיא. זוג זה הם אבות משפחות רבות, אחת מהן משפחת אמי Glueckstadt. בנם יחידים יוחס בשמו השני על שם סבו הקדוש ראובן הנריקס (=בן הנריק). ראובן זה היה למורה העברי הראשון בקהילה הפורטוגזית בעיר גליקשטט. מפעילותו החינוכית – לימודית נשתמר מחזה בחרוזים, אשר נושאו תליית המן בפורים: "שמחת פורים בעיר הבצורה ומהוללה גלוקסטאט" – שנת ה"תי (5410).

(עד 1990 נמצאו בעולם כולו רק שלשה עותקים מחיבור עברי זה. עתה בידי עוד כ־20 עותקים מ־120, שחדשתי את הוצאתם בשנת 1990). אחזור לתיאור המשך משפחה זו לאחר תיאור רציף של משפחת אבי.

משפחת אבי:

אחיה של בִּיאָטְרִיז-אביגיל הֶנְרִיקֶס נקרא בפורטוגל גוֹמֵז רוֹדְרִיגֶס דֶּה מִילָאן. הוא נאסר ביחד עם אביו ויתר בני המשפחה, כאשר ניסו להפליג אל אוניה בלב־ים, כדי לברוח מפורטוגל להמבורג, שם חיה בִּיאָטְרִיז עם בעלה שמואל יחיא. גוֹמֵז עונה קשות, נכבל בשרשראות למשוטי ספינת־מלחמה ספרדית, נפדה בכסף רב וברח לבסוף להמבורג עם יתר אחיו, אחיותיו ואמו, לאחר המתת אביהם בשריפה. גוֹמֵז העדיף להתישב באמסטרדם וסחר שם בגדול. בגלל בריחתו מעונש הכנסיה עקבו אחריו סוכני האינקוויזיציה. לכן שינה את שמו לדניאל אֶבְנָצוֹר בקהילה, לדניאל דֶהוֹלַנְד כסוחר בארצות הצפון, ולדניאל דֶה לֶה פִּיאָדֶרֶה במסעותיו לדרום. (=תרגום מ' אבן־צור) כאשר גברה הסכנה היגר דניאל לאנגליה וחזר לחיות שם כיהודי סמוי במשך תקופה של כעשרים שנה, עד אשר השיג הוא ואחרים כמוהו הכרה ביהדותם, לאחר ביקור החכם מנשה בן ישראל מאמסטרדם אצל שליט אנגליה הרפובליקני החדש, הגנרל קְרוֹמְוֶל. עתה קרא לעצמו בשם

העברי אֶבְרָהָם יִשְׂרָאֵל דֶּה סִיקִיֶּיָה. היה מראשוני הפרנסים וראש ביה"ס תלמוד – תורה של קהילת "שערי שמים". הוא מראשוני היהודים שנקברו בחלקת הקבורה של הפורטוגזים, הקיימת עד היום, הגם שהיא מוזנחת לצערי. מצבתו קיימת עדיין כמו זו של אחותו בהמבורג.

אחד משלשת בניו הפעילים בסחר בין־לאומי אשר הגיעו עד להודו, הוא מבוני בית הכנסת הספרדי הגלוי הראשון בלונדון שחונן בשנת 1701 שם. הוא גם קדמון משפחת אבי שנקראה רק לפני כ־185 שנים בונדהיים (Bundheim). כסוחר ב Emden בשנת 1633 נקרא יצחק הֶנְרִיקֶס, אך בלונדון נקרא יצחק ישראל דֶּה סִיקִיֶּיָה, וכסוחר Alphonso Rodrigves (צוואתו בסוף המאמר!). בכורו סִמון יצחק (Simon Isaacs) נולד בשהותו באמֶדן Emden, התיתם מאמו, גדל באֶמֶסְטֶרְדָם, התבגר בלונדון והתישב לבסוף באחוזת נסיך מקומי, בעל אחוזת בונֶדֶה Bunde במחוז פריזלנד המזרחית, לא רחוק מעיר הולדתו אֶמֶדן. מכאן מאוחר יותר השם בונֶדֶהיים Bundheim. הוא שימש כסֶפֶק וכסוכן לבעל האחוזת וזכה בחסותו כיהודי חסות ראשון באזור. מכאן התפשטו בניו של סִמון יצחק (הוא בן יצחק דֶּה סִיקִיֶּיָה בלונדון) באזור כסוכנים מסחריים של בעלי אחוזות עצמאיים. אז היתה פריזלנד המזרחית ארץ עצמאית, בין הולנד לגרמניה דהיום. אחר 100 שנים סופח האזור כולו תחת שלטון פרוסיה והשליטים המקומיים איבדו את מעמדם ויהודי החסות שלהם את חסותם. השנוי המדיני גרם להגירת רוב יהודי האחוזות לעיר הנמל אֶמֶדן (Emden). לשם פרנסה אחזו בסחר בהמות לשחיטה ובקצבות לייצוא, שהפך תוך תקופה קצרה יחסית למקצוע "יהודי" בלעדי. שם גם בחרו בשם המשפחה המדגיש, ששורשם מן האיזור הפריזלנדי, ולא מבחוץ: מפורטוגל, מהולנד או מאנגליה. כדי לקבל רשות מגורים תחת שלטון פרוסיה, הם היו כנראה צריכים לבסס את ותקם והשתייכותם לאזור "מקדמת דנא". השם בונדהיים נבחר בשנת 1811 על ידי הקצב משה סימונס, יליד אמֶדן ב־1755, כאשר דרש השלטון הצרפתי ששלט אז, מכל היהודים להחליט על שם משפחה מְזִהָה קבוע. הוא היה נין ליהודי החסות הראשון בבונֶדֶה, סִמון אִיִּזְאָקֶס הנ"ל. רק בכור הבנים של משה סימונס בונדהיים הקצב, היה זכאי לרשיון העיר אמֶדן לרשת מקצוע אביו, להתפרנס

ולתחתן בעיר. המדיניות הפרוסית היתה לא לאפשר גידול האוכלוסיה היהודית ליותר מ-100 משפחות, ול-500 תושבים יהודיים בעיר. הבן השני אמנם כן התחתן והוליד בנים תוך תשלום מס גבוה, אך לבניו לא היה יכול להוריש זכות המגורים בעיר והם נאלצו כולם, שלשה בנים ובת אחת להגר בהתבגרם מן העיר. אביהם נתן מצא להם מקום בקהילת היהודים המתפתחת המבורג ובשכנתה ק"ק אלטונה, לפני שנפטר ונקבר ליד אשתו בבית העלמין היהודי באמון. אחד מבניו, סבי הגדולי ליפמן אליעזר ב"ר נתן בונדהיים קבל אזרחות העיר אלטונה בשנת 1851 ושם נולד סבי נתן בונדהיים והן בנו, אבי אלעזר ב"ר נתן. לא מניתי כאן את נשיהם וקורותיהם, כי הרי סקירה קצרה היא זו. אבי, כאזרח גרמני בן הדת היהודית, שירת בצבא קיסר גרמניה במלחמת העולם הראשונה, כמו כל הצעירים היהודים בני דורו, וכן כל דודי משתי המשפחות.

כאשר אבי התחתן עם אמי מבית גליקשטט לאחר מלחמת העולם השנייה, אמר להם רב ידוע, כי בנישואיהם הם סגרו מעגל משפחתי שנפתח דורידורות מוקדם יותר, על ידי אח ואחות שהקימו כ"א משפחות... חיפוש מקור העבר המשותף היתה מטרת!

עתה בחזרה לעיר הבצורה הדנית גליקשטט, לראובן הנריקס, המורה היהודי: בעיר גלוקשטט לא התפתחו העניינים כרצוי. מצבה הטופוגרפי הנמוך גרם לשטפונות ולהפסד בתים ורכוש. המסחר הבין-לאומי נפסק עקב שינוי מדיני לרעת הממלכה הדנית. הפורטוגזים ירדו מגדולתם ביחד עם ירידת חשיבות העיר. רק מי שאחז במקצוע לטובת חיילי המבצר, יכול היה להשאר בעיר ולהתפרנס בה. לבסוף עזבו רוב 30 משפחות הפורטוגזיות את העיר הגוועת. זה פנה לקופנהגן הבירה וזה פנה לאמסטרדם או להמבורג, משם באו הוריהם. שניים מבניו הסוחרים של ראובן הנריקס המורה והמשרת בקודש, פנו לנסיכויות בצפון ובמזרח. מהם התפתחו משפחות במזרח גרמניה במחוז מקלנבורג Mecklenburg, ומזרחה יותר בליטא. שמותיהם: שווערין, דון יחיא, חרל"פ, דה ביימה, הינריקסן ועוד. בנו הצעיר של המורה ראובן הנריקס נשאר בעיר גליקשטט ושמו מדרכי-מרפוס הנריקס. הוא אחז במקצוע קרוב ליכולתו היהודית כמוהל ושוחט: חרושת חרבות.

הוא שירת בכך את חיילי הצי הדני שהיו מוצבים בקביעות בנמל המלחמתי. על מצבת אביו, הכתובה עברית ללא תוספת פורטוגזית כנהוג, הטביע את סמל מקצועו המלכותי: חרב עקומה. שם אביו=ראובן ב"ר יחיא - ל גילה את ייחוסו. מדרכי היה גם הפרנס של הקהילה שבקושי היה מנין בה. היותם רובם אשכנזים, חתמו על הסכמה ב-1719, להחליף נוסח התפילה הספרדי לאשכנזי-פולין. על מצבתו משנת 1730 חרטו בניו את סמל מקצועו בתוספת שם משפחה חדש: שאבלי, דהיינו בגרמנית-דנית SAEBELEI = מפעל לחרושת חרבות! צעיר בןיו ירש את האב הן במקצוע והן במעמד בקהילה, כשוחט וכמוהל. הבוגר, ראובן, היגר להמבורג משם בא סבו בנעוריו. היותו מורה בעל קול בס (אולי גם חזן?) רשם פקיד החברה-קדישא במותו ב-1751: מהור"ר זקן עוזר ב"ר בן מרדכי ג"ש. יתכן והיה שמש בה"ס ולכן עוזר ב"ר. אולי לא היה לו רשיון מגורים, לכן העלימו את שמו הפרטי ברישום הרשמי?

ג"ש = ראשי תיבות של גליקשטט. מכאן והלאה נקראו הצאצאים בשם משפחה זה. באין יותר נדודים, היה עלי לעקוב מעתה אחר הדורות הבאים ברישומי הקהילה. אמנם אלה לוקים בתקופת משבר בחסר, אך בהפעילי חושי הבלשיים ותוך חיבור בין שמות בני דור אחד למשנהו, כאשר המנהג היהודי להעביר מדור לדור שמות הסבים שנפטרו, הצלחתי לקשר בין אבות ובנים עד לדור אמי.

במשך 150 השנים הבאות חלו תמורות בהמבורג העיר מחד ובקהילה היהודית מאידך. הקהילה היהודית היתה מורכבת משלשה ישובים שנקראו בלשון חכמים אה"ו, = אלטונה - המבורג - ונדסבק. רב שהנהיג סגנון חסידי הוחלף ברב אחר שדרש חשיבה יהודית חמורה ודייקנית. המאבק על השיטה היה חריף ונודע בכל העולם היהודי באירופה כ"ריב על הקמיעים". צעירים סלדו מריב הרבנים והפנו עורף למסורת היהודית. מעט לאחר-מכן כבש הצבא הנפוליוני הצרפתי את כל מערב אירופה, כולל את העיר המבורג. הרבנות בוטלה והוכרז שויון בין כל אזרחי העיר, מכל המעמדות והדתות. צעירים יהודים גויסו לצבא הצרפתי. אך תקופה מהפכנית זו היתה קצרה. אחרי מפלת הצרפתים ברוסיה חזר הסדר הקדמון על כנו. רב צעיר ונמרץ החזיר את

ונדודי בשואה והצלתי ממנה, התערותי בארץ-ישראל, תוך כדי הקדשת פרק מיוחד לעבר משפחתי אשתי שְׁמֵעָה-שושנה מבית ג'מאל אשר בצנעא בירת תימן, ואנוכי צאצא של ספרדים יליד גרמניה. כרכנו את חיינו המשותפים ביחד ובנינו בית בישראל, אשר מבטא את אחדות-ישראל מבחינה יהודית עם כיבוד המיוחד שבכל אחת מגלויות ישראל בדורות עברו. זכינו בכל היפה והנאה מקצווי עולם שונים. לא ביטלנו ולא הרסנו מסורות אבותינו וקיום המצוות, אדרבא, העשרנו והשלמנו את מה שקבלנו מהם.

בנינו ובנותינו בודאי יצאו נשכרים משילוב זה. שמנו המשפחתי העברי שנבחר על ידינו מבטא זאת בהחלט!

תיאור האודיסאה מבהיר לקורא את השינויים המדיניים החיצוניים והפנים-פוליטיים שהכריחו את בני הדורות להסתגל לשינויים, כדי לשרוד. בכך תרמתי בודאי להבנת ההסטוריה היהודית, **חתך רב-דורי אנכי ואופקי.**

היהדות על מקומה, פתח בית-ספר יהודי מתקדם ונוצרה השיטה היהודית המערב-אירופית הנקראת "תורה עם דרך-ארץ", ז.א. מזיגה של יהדות בחיי אזרחות רגילים. מאז סיגלו לעצמם יהודי המערב דרך שונה ביהדות מיהודי אשכנז המזרחיים. **סבי מבית גליקשטט בהמבורג וסבי מבית בונדהיים באלטונה** נולדו אל תוך חינוך זה והם הורישו שיטה משולבת זו לדור הורי ואלה לדורי אני. דור דודי ואבי גוייסו לצבא הקיסרי הגרמני של מלחמת העולם הראשונה ושרתו בכל חזיתות המלחמה הנוראה הזו במזרח בייגוסלביה וברוסיה ובמערב בחזית הבלגית והצרפתית עד שזו נסתיימה תוך מפלה קשה לקייסרים של ממלכת גרמניה ואוסטרו-הונגריה. גלויות דאר רבות שאספתי ממשפחות דודי אפשרו לי לשחזר באמצעותם את נדודי דודי בחזיתות השונות. עם נישואי דור זה בשנות העשרים של המאה הנוכחית מסתיים ספרי הראשון של **"האגדה לבית הנריק"** שחלקו השני נקרא **"האודיסאה"** (= הנדודים) **לבני הנריק** מאז סיום מחקרי זה התחלתי לשחזר את קורות חיי

העתקה של הצוואה של אלפונסו רודריגז-יצחק ישראל דה סקייירה בלונדון-אנגליה משנת 1716*

מגיל 14 עבדתי עם אבי, ינוח בשלום על משכבו, והתחתנתי היותי צעיר כרצון הורי עם לאה דה קסרס, שאלוהים לקחה לגן העדן, כאשר הביאה לעולם את בנו. זו היתה הפעם הראשונה שראיתי את המוות לפני עיני ומאוד נזדעזעתי: כרגע עוד לחיות ולמות בשניה לאחר מכן... אלוהים נתן והאלוהים לקח... יהי שמו מבורך. מרבקה מנדס, תנוח בשלום, רעיה קדושה, שאלוהים ישמרנה בחיקו, היא היתה אהבת חיי, נולדו יעקב, יוסף, מרים ושרה.

לכולכם אני מצווה, שתשלחו צוואה זו לאחיהם סימון איזאק. דעו את מידותיכם, בלי התנשאות על אחרים. האמינו באדוננו אדוני, מלך העולם. היו ישרים ותזכרו את אחינו מכל שבטי ישראל. שמרו את מסורתנו, אתם, בניכם, נכדיכם ובני נכדיכם, ללא כל שינוי, ותחתנו בין חברינו ואל תביאו איסדר לתוך משפחותינו. תתנחמו באביכם בנתינת צדקה – ומעל לכל שמרו על משפחותיכם מו הרע."

"תחת כנפי השמים וברשות האדון מלך העולם, אני מביע במלים את רצוני המקודש, בצוואה אותה ימלאו אחריה בני לאחר מותי, כן יהא רצון, אמן.

מבורך יהיה כל אחד, אשר בעזרת האלוהים – ברוך שמו, יקים לו משפחה טובה. אני יצחק, אלפונסו רודריגס, מלונדון, מצווה ומבקש: שמרו על משפחותיכם והיו מכובדים וישרים.

מרכושי בעולם הזה, לא-נידי, תוקדש עשירית "לפדיון שבויים" ולהצלת יהודים מציפורני השטן. אתם, בני, התרחקו מאדמת פורטוגל, כי הסכנה גדולה היא ובלתי-נראית. שאר רכושי בבתים, בתכשיטים, במטבעות זהב ובספרים יחולק בין כולכם, שווה בשווה, וביושר; תוך מחשבה, כי שופט העולמים צופה בכם. היו חברים ואחים חזקים לפני החלוקה ואחריה.

לסימון איזאק בכורי, בנה של לאה דה קסרס, שתנוח בשלום על משכבה, תדאגו להעביר לו חלקו באמצעות שליח נאמן.

* אציין את העובדה, כי יצחק, – כאביו אברהם גומז הגיע לגיל המופלג של 104 שנים.